

Din istoria bibliotecii

Formarea profesională a bibliotecarilor

de Manuela ZĂNESCU

Personalul din Biblioteca Centrală Universitară din Timișoara s-a aflat mereu într-o permanentă interacțiune cu cadrele didactice din Universitate și cu cititorii. Calitatea muncii angajaților din departamentul *Biblioteca* (până în anul 1992 în subordinea universității) depindea de specializarea și abilitățile profesionale pe care aceștia le aveau. Varietatea de posturi, conforme cu diversitatea muncii ce se desfășura în bibliotecă, presupunea angajați cu studii și calificări diferite. Arhiva universității păstrează, în dosarele referitoare la bibliotecă, informații sumare în ce privește activitatea de formare profesională a bibliotecarilor. Ne propunem să prezentăm câteva dintre activitățile care au contribuit la inițierea, instruirea și perfecționarea bibliotecarilor din perioada cuprinsă între 1948 și până în 1974.

În Biblioteca Centrală Universitară din Timișoara au lucrat angajați cu niveluri de studii diferite, de la studii primare (mânuitorii de carte), la studii medii (în special depozitarii și cei din sectorul de Relații cu publicul), la studii postliceale și studii universitare. Pentru o scurtă perioadă de timp au lucrat în bibliotecă două persoane care aveau titlul de doctor în științe, pentru că acestea veneau de la catedre din Universitate. O mai temeinică pregătire profesională ar fi evitat o bună parte din neînțelegerile ivite între colegi. Un alt motiv care a condus la crearea unor atitudini antagonice între angajați a fost modul de recrutare și angajare a bibliotecarilor. În general, pentru posturile libere, scoase la concurs, cei care se prezentau veneau la recomandarea unui alt angajat al universității și aceasta datorită lipsei de transparență practică de către toate instituțiile statului în ceea ce privea selecția personalului. Ponderea în rândul angajaților era a celor cu studii medii. Un bun motiv a fost și necesitatea mai multor depozitari, magazioneri și mânuitori de cărți, din cauza amplasării spațiilor de bibliotecă. Pentru mânuitorii de cărți, printre condițiile prevăzute în nomenclatorul de funcții se cerea să fie absolvenți de școală primară. Ceea ce a și existat în statul de funcții la departamentul Biblioteca, ba mai mult, unul dintre mânuitorii de carte a rămas în memoria studenților din anii 50-60, ca *Nană Mărie*. Au fost angajați cu studii medii, care au urmat cursurile unor facultăți de

învățământ superior din postura de bibliotecar, de regulă la forma de învățământ denumită *Fără frecvență*, ce necesita prezență doar la examene.

Pentru a deveni bibliotecar, formarea profesională, în perioada regimului comunist, oricare formă de școlarizare, fie liceală, postliceală ori universitară de scurtă sau de lungă durată putea fi urmată doar la București. Doar în perioada interbelică, între 1932-1939, s-a ținut la Universitatea din Cluj un curs de biblioteconomie. Cea mai îndelungată existență a avut-o *Curs de Biblioteconomie* la Universitatea din București, care a pregătit specialiști timp de 28 de ani, urmată de secția de biblioteconomie de la Școala practică de arhivar-paleograf, care a funcționat timp de 25 de ani. La polul opus, durata cea mai scurtă de viață au avut-o specializările în acest domeniu: Secția de Biblioteconomie de la Facultatea de Filologie din Universitatea București, Secția de Biblioteconomie de la Facultatea de Filologie din Universitatea București, Școala Postliceală de biblioteconomie (2 ani de studiu). Una dintre instituțiile furnizoare de specialiști în biblioteconomie a fost reorganizată (Școala Tehnică de biblioteconomie din București înființată în anul 1951, iar din 1956 până în 1963 a purtat denumirea de Școala Tehnică pentru activități culturale). Din cele 9 instituții de profil, doar una este din Cluj, celelalte fiind în capitală. Putem concluziona că în România au fost formați specialiști în

perioada 1925-1974. După acest an, orice tip de pregătire, specializare, formare, reciclare se organiza intern în fiecare bibliotecă¹.

Bibliotecarii din Biblioteca Centrală Universitară din Timișoara au beneficiat, în perioada 1948-1989, de mai multe tipuri de activități de formare profesională, mai cu seamă în intervalul 1955-1972. Formarea profesională în bibliotecă a constat în:

- a) cursuri externe, organizate în alte biblioteci universitare din țară;
- b) cursuri interne de perfecționare;
- c) curs pentru manageri din biblioteci universitare;
- d) reciclare;
- e) schimb de experiență.

Un curs de biblioteconomie s-a organizat la Biblioteca Institutului Politehnic în anul 1955, an în care s-au trimis, din nou, adrese la minister pentru solicitare de posturi la bibliotecă². Dintre bibliotecarii angajați, doar 4 absolviseră cursuri de specialitate în anul 1963, alți 4 fiind în curs de formare. Cursul de formare a fost ținut de către șeful serviciului bibliotecii³. Alteori angajații au beneficiat de cursuri de biblioteconomie ținute la bibliotecile din Cluj sau din București.

La cursurile de formare nu erau trimiși toți cei nou angajați. Cu toate acestea, în timp, biblioteca a dobândit profesioniști, dovadă stă și încrederea în profesionalismul lor, pe care le-o acordau cei de la Direcția bibliotecii din cadrul Ministerului Învățământului. Printr-o adresă de la Ministerul Învățământului (care asigură cheltuielile de deplasare) din 23 martie - 4 aprilie 1967, în vacanța de primăvară a elevilor se anunța că se organizau cursuri de pregătire profesională pentru bibliotecarii din regiune (Caraș-Severin, Reșița și în Hunedoara, la Deva). La aceste „seminarii regionale pentru bibliotecari” au fost solicitați să îndrume seminarul, specialiști din biblioteca universitară. Următoarele teme au fost indicate de către Ministerul Învățământului:

1. „A) Organizarea sistemului de cataloage – instrumente principale de informare cu privire la fondul bibliotecii:
  - o Principii unitare de descriere a cărților;
  - o Structura și numărul cataloagelor.
- B) Discuții și aplicații practice.
  2. A) Activitatea bibliografică a bibliotecii școlare în sprijinul procesului instructiv-educativ.
  - B) Analiza consultațiilor bibliografice pe tema *Viața satului oglindită în literatura de dinainte și de după eliberare*.
3. Vizită la una din bibliotecile cu tradiții din localitate.
4. Discuții cu privire la modul de aplicare a Regulamentului pentru organizarea și funcționarea bibliotecilor școlare din 1 aprilie 1965.”⁴

Pentru această activitate au fost numiți doi bibliotecari: Costan Ioan, Șef serviciu, pentru cursurile de la Deva și Zolog Florica, bibliotecar șef, pentru instruirea de la Reșița. Bibliotecarii din Biblioteca Centrală Universitară din Timișoara au devenit formatori pentru colegii lor din zona de vest a țării.

Biblioteca Centrală Universitară din Timișoara a organizat începând din 15 aprilie 1967 un curs de perfecționare profesională, de câte 2 ore pe săptămână, pentru bibliotecarii din bibliotecile de învățământ superior din Timișoara. Au participat la acest curs 58 de bibliotecari, dintre care 22 erau din Biblioteca Centrală Universitară din Timișoara (cu studii medii și cu studii superioare)⁵. În cadrul cursului, primul „ciclu de lecții” s-a numit *Istoria scrisului, cărții, tipăriturilor și a bibliotecilor*, celelalte teme fiind dedicate activității de catalogare, considerată ca fiind cea mai importantă, complexă și necesară activitate desfășurată în biblioteci. La acest moment festiv au fost invitați și alți bibliotecari din oraș, nu doar cei care erau înscriși la cursuri. Având o largă participare, au fost tratate ca un eveniment și din acest motiv deschiderea festivă a cursurilor a avut loc în Aula universității. Programul festivității de deschidere a

¹ Claudia Șerbănuță, *A public library cannot live on books alone: A lesson from history*, "IFLA journal", 2019, 45.1: 34-47, p. 38.

² Arhiva UVT, IP3, Dosar IV B/58/205, 1954-1958, f. 512, 523.

³ Arhiva UVT, Fond Biblioteca, Dosar IV-59-206, *Planuri de activitate pentru completarea colecțiilor bibliotecii. Dări de seamă*, 3.01-31.12.1963, f. 15.

⁴ Arhiva UVT, Fond Biblioteca, Dosar 165, *Diverse (ședințe, delegații)*, 3.01.1967-31.12.1967, f.38.

⁵ Arhiva UVT, Fond Biblioteca, Dosar 150/31, *Personal. Decizii. Corespondență. Referate*, 31.01.1967-31.12.1967, f. 1.

cuprins salutul reprezentantului universității, un film documentar și o conferință:

1. Cuvânt de deschidere din partea conducerii Universității Timișoara.
2. Film documentar – biblioteca Muzeului Luvru, Paris.
3. Etica profesională a bibliotecarului, conf. Pîrvu I.
4. Programarea cursanților.⁶

În același an, directorul bibliotecii înainta o solicitare către rectorul universității pentru a cere aprobarea unui schimb de experiență. Această activitate consta în organizarea unei excursii de documentare realizată în două etape. În prima perioadă, în luna iulie 1967, traseul stabilit cuprindea vizite de documentare la bibliotecile: *Bathyanem* din Alba-Iulia, muzeul și biblioteca *Bruckenthal* din Sibiu, bibliotecile de documentare *Bolyai* din Târgu Mureș și biblioteca *Teleky*, biblioteca *Bethlen* din Aiud, bibliotecile Biblioteca Centrală Universitară din Cluj și biblioteca filialei Academiei din Cluj. În cea de-a doua etapă erau prevăzute vizite de documentare la București în Biblioteca Academiei R.S.R., la Biblioteca Centrală Universitară din București, Biblioteca Centrală de Stat dar și la biblioteci de specialitate din facultăți sau institute ale Universității București, iar la întoarcere în școala și Biblioteca din Șcheii Brașovului, la bibliotecile Institutelor de învățământ superior și la biblioteca regională din Brașov. La aceste excursii documentare urmau să participe 25 de angajați din Biblioteca Centrală Universitară din Timișoara, dar și bibliotecari de la celelalte Institute de învățământ superior din Timișoara. Dintre obiectivele enunțate pentru a justifica necesitatea unei astfel de activități sunt enumerate:

1. „Formarea unei concepții și atitudini cât mai adecvate cerințelor muncii bibliotecarilor prin ridicarea nivelului profesional al salariaților și formarea unui orizont larg...
2. Cunoașterea principalelor biblioteci documentare-științifice a primelor produse ale scrisului și tiparului de pe teritoriul patriei noastre.
3. Însușirea unor experiențe valoroase realizate de bibliotecile documentaro-științifice și de învățământ superior de tradiție.

⁶ *Idem*, f. 100.

4. Legarea cunoștințelor teoretice însușite la cursurile de perfecționare profesională de aspectele practice ale muncii în bibliotecă.”⁷

Bibliotecarii, șefii de serviciu, cei care au participat la vizitele în biblioteci, au elaborat dări de seamă amănunțite. Aceste rapoarte ale bibliotecarilor se află anexate în dosarul din anul 1967, aflat în arhiva universității. De exemplu, în raportul (scris de mână – pe pagini nenumerate) al bibliotecarei Adriana Radu, care se ocupa în Biblioteca Centrală Universitară din Timișoara de organizarea și întreținerea cataloagelor, descrierea experienței avute în această excursie profesională, face referire la vizita în Biblioteca Centrală Universitară din Cluj în special la tipurile de cataloage existente și la modul în care sunt aplicate de către bibliotecari regulile de clasificare pentru diferite clase, exemplificând cu clasele 3, 7, 8 și 9. Fiecare dintre șefii de serviciu a scris în rapoartele efectuate despre zona lor de competență pe care au studiat-o în bibliotecile vizitate. Excursia documentară a fost considerată de succes de către participanți. Din informările predate reiese cât de impresionați au fost de ceea ce au văzut în bibliotecile de tradiție, care dețin valori patrimoniale importante. S-au făcut și observații legate de modul de lucru din alte biblioteci și chiar comparații cu activitatea pe care ei o desfășurau în Biblioteca Centrală Universitară din Timișoara.

Alte cursuri de reciclare s-au ținut în 1969 la București, Cluj și Târgu Mureș, unde au participat câte 5, respectiv 3 bibliotecari. O altă serie de cursuri s-a organizat în 1970 la Cluj, la care au fost trimiși 3 bibliotecari. Ministerul Educației și Învățământului i-a invitat pe Trifu Knezevic, responsabilul Serviciului Bibliotecă (uneori în documentele din arhivă este numit Directorul bibliotecii) și pe Radu Zaharie, șef de serviciu, la instructajul cu tema *Inițiere în formarea științifică modernă*, care urma să aibă loc la București, între 14-22 octombrie 1971. La acest curs au fost chemați să participe conducători de biblioteci din învățământul superior, bibliotecari, bibliografi și documentariști. Conducerea bibliotecii a propus pentru participare pe Marta Unghi și pe Lucian Cotoșman.

⁷ *Idem*, f. 2

Pentru alte cursuri, în arhivă sunt doar însemnări lapidare: „În anul 1971 au fost la București 4 tovarăși de la Biblioteca Centrală Universitară din Timișoara, la Iași au fost 5 bibliotecari în anul 1972.”⁸

Planul de reciclare al personalului pe anul 1974 cuprindea:

„I. Perfecționare prin cursuri, împărțit în două cercuri conduse de: tov. Aurora Miescu – bibliotecar cu studii superioare și tov. Adriana Radu – bibliotecar principal și respectiv Radu Zaharia – bibliotecar principal cu studii superioare și Severeanu Monica – bibliograf.

oTema nr.1 – Descrierea publicațiilor neperiodice (13 săptămâni, 2ore/săptămână).

oTema nr. 2 – Clasificarea și catalogarea publicațiilor neperiodice (13 săptămâni, 1,5 ore/săptămână).

Finalizare cu colocviu în fața unei comisii (conf. Dr. Drugărin - președinte, Gheorghe Crîngan – secretar. Trifu Knezevic și Ioan Ghișe – directorul Bibliotecii Institutului Politehnic) f.9

II. Instruire la locul de muncă – pentru cei din zona deservirii sub controlul șefului direct.

III. Prelucrarea gestionarilor de către contabilul șef.⁹

În decursul anului 1972 s-a organizat o altă serie de cursuri, de data aceasta au fost cursuri de reciclare doar pentru bibliotecarii din Biblioteca Centrală Universitară din Timișoara (perioada ianuarie-decembrie). Temele de curs stabilite au pus accentul pe nevoile instituționale interne, pe activitatea de descriere a cărților, dar și a documentelor din fondurile de colecții speciale:

1. „Locul biblioteconomiei în sistemul general al științelor contemporane.

2. Reguli generale pentru descrierea cărților (3 lecții 16-18.02.1972):

i. Principii generale;

ii. Descrierile ajutătoare;

iii. Însemnările bibliotecare pe fișele de catalog.

3. Reguli pentru transcrierea elementelor descrierii (5 lecții 19-24.02.1972):

i. Autorul,

ii. Titlul și subtitlul (3 lecții martie-mai),

iii. Caracterizarea cantitativă. Antetitlul. Colecția (1 lecție iunie),

b. Observațiile (6 lecții 25-31 iulie 1972).

4. Descrierea unor publicații speciale (12 lecții, 15-31.09.1972).

5. Descrierea lucrărilor în mai multe volume și a colecțiilor (4 lecții, oct.-nov.-dec. 1972).¹⁰

După această perioadă biblioteca a intrat în zodia reducerilor de personal. S-au mai făcut cursuri dar nu atât de frecvent, bibliotecarii nou angajați se formau la locul de muncă prin ucenicie. Biblioteca a avut specialiști și buni profesioniști care au beneficiat de diferite forme de învățământ pentru pregătirea în meseria de bibliotecar.

Materialele disponibile, cursuri și cărți de biblioteconomie, au fost, în anii 50, traduceri după manuale din limba rusă. Spre exemplu, materiale necesare pentru însușirea cunoștințelor din fiecare zonă de activitate din bibliotecă, există în colecțiile tuturor instituțiilor bibliotecare. Se cuvine să amintim câteva dintre titlurile folosite: *Tehnica de bibliotecă*. Adaptare după "Bibliotechnaja tehnika" de A.V.Clenov din 1952, *Minimum de tehnică de bibliotecă* din 1958, *Ghid de catalogare și clasificare a colecțiilor bibliotecilor universitare din România*, elaborat de un colectiv coordonat de Victoria Curcăneanu, apărut în 1976, ca să amintim doar câteva, modelul sovietic fiind cel urmat și impus în toate bibliotecile din țară. Nadejda Krupskaia a fost cea care a desăvârșit ideile leniniste și le-a pus în practică în biblioteconomie. Toate tehnicile de propagandă și îndoctrinare utilizate în URSS au devenit modelul pe care comuniștii din statele intrate în lagărul socialist le-au preluat. Astfel, biblioteconomia sovietică a devenit modelul de urmat, aplicat și în bibliotecile din țările comuniste ale Europei de Est. În România a fost importat și transpus în practică modul de organizare al bibliotecilor universitare, au fost traduse legislația pentru biblioteci și procesele de lucru descrise în manuale.

⁸ Arhiva UVT, Fond Biblioteca, Dosar 149/1, Probleme de conducere I, 3.I.1973 - 31.XII.1973, f. 218.

⁹ Arhiva UVT, Fond Biblioteca, Dosar nr.149/1, Conducere BCUT, 3.I.1974 - 31.XII.1974, ff.147, ff.9,10.

¹⁰ Arhiva UVT, Fond Biblioteca, Dosar 149/1, Probleme de conducere I, 3.I.1973 - 31.XII.1973, f. 218, ff. 184-187.